

LAUSUNTO

Helsinki 26.10.2023

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Viite: VN/24836/2023

Asia: Valtioneuvoston asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: Edunvalvontapäällikkö Anne Perälähti, anne.peralahti@soste.fi, puh. 050 411 1734

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

- SOSTE ei kannata asiakasmaksujen korotusta. Suomessa asiakasmaksut ovat ennestään korkeat, joten olisi perustellumpaa pikemminkin alentaa asiakasmaksuja tai vähintään jättää asiakasmaksut vuoden 2023 tasolle.
- Nykyiset terveydenhuollon eri maksukatot palveluissa, lääkkeissä ja matkoissa tulisi yhdistää yhdeksi maksukatoksi, ja sen taso tulisi sitoa takuueläkkeen tasoon.
- Asiakasmaksuja on alennettava tai jätettävä perimättä silloin kun asiakkaan elämäntilanne sitä vaatii. Myös tasasuuruisia maksuja on jätettävä perimättä, jos maksut uhkaavat kotitalouden toimeentulon edellytyksiä.

LAUSUNTO

Asiakasmaksuasetuksessa säädettyjä euromääriä tarkistetaan joka toinen vuosi kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Elinkustannusten poikkeuksellisen nopean nousun vuoksi indeksitarkastus korottaisi maksuja noin 10 prosenttia. Lisäksi tiettyjä asiakasmaksuasetuksen mukaisia maksuja ehdotetaan korotettavaksi indeksitarkistusten lisäksi 10 prosentilla. Tasokorotukset kohdistuisivat sairaalan poliklinikkakäynneistä, yksilökohtaisesta fysioterapiasta, sarjassa annettavasta hoidosta, päiväkirurgiasta, lyhytaikaisesta laitoshoidosta sekä päivä- ja yöhoidosta perittäviin maksuihin. Muutokset tulisivat voimaan vuoden 2024 alusta.

Asiakasmaksuja ei saa korottaa

Asiakasmaksujen poikkeuksellisen suuret indeksikorotukset ja esitetyt tasokorotukset nostaisivat maksuja merkittävästi vuoden 2024 alussa. Suomessa asiakasmaksut ovat jo lähtökohtaisesti muihin Pohjoismaihin ja moniin Euroopan maihin verrattuna korkeat. Siksi olisi perustellumpaa pikemminkin alentaa asiakasmaksuja tai vähintään jättää asiakasmaksut vuoden 2023 tasolle. Päätös korottaa erikoissairaanhoidon, sarjassa annettavan hoidon ja lyhytaikaisen laitoshoidon maksuja rankaisevat niitä ihmisiä, joilla on vaikeita sairauksia ja usein myös työkyvyttömyyttä.

Tasasuuriset asiakasmaksut ovat regressiivisiä eli pienituloiset maksavat palveluista enemmän suhteessa tuloihinsa. Asiakasmaksuja maksaa enemmän paljon sairastavat, jotka usein kuuluvat pienituloisiin. Kun rahat eivät riitä, ihmiset joutuvat turvautumaan pikavippeihin, toimeentulotukeen tai tinkimään tarpeenmukaisista palveluista, hoidosta tai muista elämän välttämättömistä menoista. Tutkimusten mukaan terveyspalvelujen käyttäjistä joka viides kertoo korkeiden asiakasmaksujen haitanneen hoidon saantia ja yhtä suuri osa on joutunut tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä (THL: FinSote, Terve Suomi -tutkimus).

Päätös korottaa asiakasmaksuja heikentää entisestään ihmisten yhdenvertaisuutta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Suomessa terveyspalvelujen työterveydenhuollon käynnit ovat asiakkaille

maksuttomia, kun taas työelämän ulkopuolella olevat ja usein pienituloiset ihmiset maksavat lääkärikäynneistään.

Ensi vuoden alussa asiakasmaksujen korotusten lisäksi suunnitelmissa on leikata sosiaaliturvaa ja korottaa lääkkeiden omavastuuosuuksia. Nämä muutokset koskettavat samoja pienituloisia ihmisiä. Käytettävissä olevien tulojen pienentyminen ja sairastamisen kustannusten kasvu voivat johtaa siihen, että yhä suurempi osa ihmisistä ei hakeudu palveluihin tai osta lääkkeitä.

Maksukatot yhdistettävä ja sidottava takuueläkkeen tasoon

Nykyiset maksukatot terveystalvissa, lääkkeissä ja matkakustannuksissa ovat lähtökohtaisesti korkeita ja eivät riittävällä tavalla suojaa pienituloisia ihmisiä korkealta maksurasitukselta. Ensi vuoden alussa indeksikorotukset nostavat asiakasmaksukattoa noin 70 eurolla (noin 761 euroon) ja lääkkeiden omavastuuosuutta noin 30 eurolla (625,30 euroon). Matkakorvausten omavastuuosuus säilyy entisellään (300 €). Maksukatot ovat jatkossa yhteismäärältään lähes 1 700 euroa, mikä vastaa lähes kahden kuukauden takuueläkettä.

SOSTE esittää, että terveydenhuollon eri maksukatot palveluissa, lääkkeissä ja matkoissa yhdistetään yhdeksi maksukatoksi, ja sen taso tulisi sitoa takuueläkkeen tasoon. SOSTEn esittämässä mallissa erilliset maksukatot säilyisivät ja viranomaiset seuraisivat niitä. Kunkin erillisen maksukaton täytyessä asiakas ei maksaisi kyseistä palvelu-, matka- tai lääkekohtaista maksua. Kun palveluista, matkoista ja lääkkeistä perityt maksut ylittäisivät maksukaton, ne olisivat tämän jälkeen maksuttomia. Maksukattojen yhdistäminen ja automaattinen seuranta edellyttää tietojärjestelmien ja tietopohjan rakentamista.

Hallitusohjelmassa on kirjaus uudistuksesta, jossa mahdollistettaisiin lääkekorvausten vuosiomavastuun jakamisen osiin. Tämä uudistus tulee toteuttaa mahdollisimman nopeasti ja siinä nousseiden kokemusten pohjalta on selvitettävä, miten maksukattoa voitaisiin jakaa osiin asiakasmaksuissa ja SOSTEn esittämässä yhdistetyssä maksukatossa.

Ulosottojen vähentämiseksi myös tasasuuruksia maksuja on kohtuullistettava

Tasasuuruksiset asiakasmaksut joutuvat usein ulosottoon, mikä johtaa taloudellisen tilanteen kuormittumiseen. Vuonna 2022 ulosottoon päätyi noin 487 000 julkisista sosiaali- ja terveystalvissa perittyä asiakasmaksua. Määrä on yli kaksinkertaistunut runsaan kymmenen vuoden aikana. Ulosotoista 39 prosenttia oli sairaala- ja muita laitoshoitomaksuja, 20 prosenttia terveyskeskusmaksuja ja 18 prosenttia hammashoitomaksuja.

Asiakasmaksujen korotukset uhkaavat lisätä ulosottojen määrää. Maksut eivät saa johtaa automaattisesti ulosottoon, vaan maksujen huojentaminen olisi ulotettava myös tasasuuruksiin maksuihin, jos maksu uhkaa joutua ulosottoon tai vaarantaa kotitalouden toimeentulon edellytyksiä tai elatusvelvollisuuden toteuttamista. Asiakasmaksujen huojennusten ja

perimättä jättämisen käytäntöjä olisi selkiytettävä kansallisesti, koska nykykäytännöt ovat usein epäselviä ja vaihtelevat hyvinvointialueilla suuresti, mikä lisää asiakkaiden eriarvoisuutta.